

УДК 332.3

Канівець Олена Миколаївна
Сумський НАУ
(Суми, Україна)

РОЗОРАНІСТЬ ЗЕМЕЛЬ ЯК ОДНА З ГОЛОВНИХ ПРИЧИН ДЕГРАДАЦІЇ

Анотація. В даній статті було розглянуто та проаналізовано причини та наслідки розораності земель в Україні. Запропоновані заходи, щодо раціонального використання і охорони земель.

Ключові слова: земля, розораність, деградація, раціональне використання земель, охорона земель.

Канивец Елена Николаевна
Сумской НАУ
(Сумы, Украина)

РАСПАШКА ЗЕМЕЛЬ КАК ОДНА ИЗ ГЛАВНЫХ ПРИЧИН ДЕГРАДАЦИИ

Аннотация. В данной статье были рассмотрены и проанализированы причины и последствия распаханности земель в Украине. Предложены мероприятия по рациональному использованию и охране земель.

Ключевые слова: земля, распашка, деградация, рациональное использование земель, охрана земель.

Kanivets Olena Nikolaevna
Sumy NAU
(Sumy, Ukraine)

SOIL DISTRIBUTION AS ONE OF THE MAIN CAUSES OF DEGRADATION

Abstract. This article discusses and analyzes the causes and consequences of plowing in Ukraine. Proposed measures for the rational use and protection of land.

Key words: land, plowing, degradation, rational use of land, land protection.

Сучасний стан використання земель в Україні є критичним. Головною причиною є те, що Україна займає перше місце у світі по розораності, а це приблизно становить 78.2% території країни [1]. На сьогоднішній день біля 6,5 млн. га українських ґрунтів вже непридатні для сільськогосподарських робіт.

Надмірна розораність приводить до інтенсивного розвитку деградаційних процесів, високого рівня виснаження землі, порушення екологічно допустимого співвідношення площ ріллі, природних кормових, лісових і водних угідь, ігнорування науково обґрунтованої системи ведення аграрного виробництва у регіонах, слабкий контроль за дотриманням сівозмін, органічних та хімічних меліорацій, руйнування

зрошуваннях та осушуваннях меліоративних мереж, що негативно вплинуло на стійкість агроландшафту і зумовило значне техногенне навантаження на екологічну сферу. Ці негативні явища обумовлені, перш за все, результатом екстенсивного ведення сільськогосподарського виробництва та недотриманням екологічних вимог землекористування [2].

Висока розораність обумовлює незадовільну екологічну стійкість угідь, у результаті чого за екстенсивного використання земельних ресурсів посилюється деградація ґрунтів, а саме водна і вітрова ерозія, засолення, заболочення, забруднення сільськогосподарських угідь внаслідок безконтрольної хімізації, техногенне забруднення.

Фахівці зазначають, що тривожним наслідком високого ступеня розораності ґрунтів в країні є їх деградація. В Україні нараховується понад 1,1 млн. гектарів деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених земель, які підлягають консервації, 143,4 тис. гектарів порушених земель, які потребують рекультивациі, та 315,6 тис. гектарів малопродуктивних угідь, які потребують поліпшення.

Та найбільш небезпечним деструктивним фактором в процесі нераціонального розорювання земель залишається ерозія ґрунтів. Еродованість сільськогосподарських угідь сьогодні перевищує 40%, збільшуючись щорічно на 80–100 тис. га. У складі еродованих земель обліковується 4,6 млн. га середньо - і сильно змитих, у т. ч. 68 тис. га, які повністю втратили верхній родючий шар ґрунту. Змив родючого ґрунту з усієї площі ріллі перевищує 24 млн. тонн на рік. У змитому і дельфованому ґрунті міститься близько 783 тис. тонн гумусу, 1,24 тис. тонн діючої речовини азоту, 2,22 – фосфору, 2,67 – калію. Щорічні екологічні та економічні збитки від ерозії ґрунтів сягають 10 млрд. грн. [3].

Негативним фактором є те, що в умовах високого рівня розораності у сільськогосподарському обороті активно використовують еродовані землі, що знижує врожайність сільськогосподарських культур від 16,7% на слабозмитих і до 52,9 % на сильнозмитих ґрунтах.

Великої шкоди ґрунтам завдає багаторазове механічне оброблення: оранка, культивування, боронування тощо. Все це посилює вітрову та водну ерозію. Важливу роль у боротьбі з ерозією ґрунтів відіграють ґрунтозахисні сівозміни, агротехнічні та лісомеліоративні заходи, будівництво гідротехнічних споруд.

Висока розораність земель небажана з економічного і екологічного поглядів, адже вона різко знижує природний потенціал території, робить її одноманітною, а господарство – вузькоспеціалізованим.

У статті 4 Конституції України наголошується на тому, що земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави [4]. Загалом, оцінка стану та ефективності використання земельного фонду країни свідчить, що головною проблемою у цій сфері є його нераціональне використання, особливо в сільському господарстві. Рівень розораності на території України досягнув критичної відмітки. Співвідношення ріллі до інших сільськогосподарських угідь не є збалансованим. В результаті цього відбувається погіршення якості земель та розвиток деградаційних процесів.

Ефективне землекористування вимагає проведення комплексних еколого-економічних заходів до землі як ресурсу та головного засобу виробництва. Збереження ґрунтового покриву та підвищення його ефективності у сільськогосподарському

виробництві є важливим для стабілізації екологічної ситуації, забезпечення продовольчої безпеки населення та сталого розвитку сільських територіальних громад.

Раціональним є таке землекористування, яке дає змогу передбачити результати виробничої діяльності на землі, не допускаючи зниження самовідновлення потенціалу ґрунтового покриву, забезпечуючи максимально ефективне використання земельноресурсного потенціалу із поєднанням економічної вигоди з вимогами екологічної безпеки [5]. Для успішного землекористування необхідно економічно заохотити власників землі та землекористувачів до самостійного проведення заходів, які передбачають раціональне використання й охорону земель. Сьогоднішній стан земельних ресурсів вимагає підпорядкування земельних відносин і забезпечення їм всебічної охорони. Застосування економічних інструментів регулювання земельних відносин сприятиме фінансовій відповідальності землекористувачів, самодостатності регіонів і наблизить вітчизняних аграріїв до збалансованого та високопродуктивного сільськогосподарського виробництва.

Таким чином, раціональне використання земель можливе за умови дотримання екологічних вимог, які будуть спрямовані на економічну діяльність та охорону земельних ресурсів. А фундаментальною основою і невід'ємною частиною процесу раціонального використання земель є охорона земель. Завдяки охороні багато земель захищено від впливу різних негативних факторів різного походження на її стан, і збережено її продуктивність, підвищено екологічну стійкість та створено раціональне землекористування цієї землі [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Колодій П.П., Дуб Л.В. Проблеми сучасного використання та стан земельних ресурсів. Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/7> 2015/126.pdf.
2. Гринчук Ю.С. Еколого-економічні проблеми використання земельних ресурсів / Ю.С. Гринчук // Агросвіт. 2013. № 10. С. 7 - 9.
3. Русан В.М. Економіка раціонального сільськогосподарського землекористування: [монографія] / В.М. Русан. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 200с
4. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К.: Просвіта, 1996. – 80 с. Режим доступу: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciyaukrayinirozii>.
5. Паленичак О. В. Раціональне землекористування в умовах збалансованого розвитку агропромислового виробництва. *Економіка АПК*. 2012. № 2. С. 27-33.
6. Розум Р.І., Буряк М.В., Вітровий А.О., Волошин Р.В. [та ін.] Геодезія та землеустрій: монографія; за заг. ред. Р.І. Розума. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. 247 с.